

Hannes Kool: grondlegger van Kool & Co.

Een man die de handel zag! Hij zag 't, rook 't, pakte 't. Een man met een enorme wilskracht, doorzettingsvermogen en energie. "Van alle markten thuis". Hij stelde hoge eisen aan zichzelf, maar ook aan zijn kinderen en werknemers, kon bot overkomen, was streng gelovig. In dit eerste deel over de firma Kool en Co. wordt stilgestaan met wie en waar het allemaal begonnen is. Het tweede deel beschrijft de activiteiten rondom de verffabriek en de winkel aan de Oosterhaven.

Hannes treedt in het huwelijk

Op jonge leeftijd krijgt Hannes een relatie met plaatsgenote Johanna Vos. Drie maanden voor de geboorte van hun eerste kind Willem, hij is 19, zij 20, trouwen ze (op 10 augustus 1894) en wonen ze kort aan de Oude Haven. De eerstgeborene (22 oktober 1894) wordt vernoemd naar zijn opa, die dan op Bagijnhof 42 woont.

Het is niet meer te achterhalen wanneer precies en hoe Willem Kool en Maartje Impeta, de ouders van Johannes, elkaar ontmoet hebben. Hij is in Makkum geboren, zij in Medemblik. Het laat zich raden dat Willem met zijn schip in Medemblik aanmeert en Maartje ontmoet.

Feit is dat ook deze jongvolwassenen, hij is 21, zij 22, al snel in verwachting raken en dat ze in mei 1874, drie maanden voor de geboorte van hun zoon Johannes, in het huwelijk treden in het (oude) gemeentehuis van Medemblik. Ze betrekken 'het huis met de erker' aan de Goudsbloemgracht. Dat is het tweede huis vanaf de Breedstraat en hoort nu bij het Bagijnhof. Op 22 augustus 1874 wordt daar Johannes, de latere grondlegger van Kool & Co., geboren.

Afb.1: Een collega-schipper van Hannes Kool met een vrachttjalk op het IJ (1899).

Hannes vindt het maar niets dat hij zonder broers en zussen is opgegroeid. Met Johanna komt hij overeen dat ze een groot gezin zullen stichten.

Schippersknecht wordt schipper/handelaar

Het lijkt erop dat het Johannes, kortweg Hannes genoemd, als enig kind voorspoedig opgroeit, naar de lagere school gaat en direct daarna bij z'n vader als schippersknecht gaat werken. Al snel krijgt hij de fijne kneepjes van het vak en van het zeilen op de wind onder de knie!

Met een lening bij zijn vader koopt de startende ondernemer in 1893 (19 jaar oud) een tien jaar oude Groninger tjalk ("de Concurrent") en daarmee gaat hij de handel en het transport in en daarop vindt het jonge stel met kind hun nieuwe -drijvende- woonstek.

Samen met een vaste knecht aan boord vaart hij veel op Friesland en op de Haarlemmermeer, maar ook regelmatig richting de rivieren om daar zijn vracht te halen. Hannes koopt bijvoorbeeld mest in Friesland en verkoopt deze weer in de Haarlemmermeer. Hij koopt appels en peren in Noord-Holland en verkoopt deze weer in Friesland. Ook koopt hij schelpen en riet om weer elders te verkopen.

In z'n begintijd kunnen brugwachters hem nog maar moeilijk op waarde schatten. "Je zult het knechtje wel zijn," zeggen ze tegen hem. Dit trekt hij zich zó aan, dat hij zijn baard laat groeien om er wat ouder uit te zien. Johannes ontpopt zich -volgens de tekst op zijn visitekaartje- al snel als 'handelaar in zand, grind, steen, bemesting en dekking'. Het is natuurlijk een slimme zet van de jonge handelaar om zowel de vracht te verzorgen als te handelen in bulkgoederen.

Een kinderrijk gezin

Afhankelijk van waar de tjalk op dat moment ligt, worden achtereenvolgens Louw, Trijn, Elisabeth, Hank en Johanna geboren. Zo ziet Louw het levenslicht in het ziekenhuis van Leeuwarden. In de buurt van Nijmegen op de Waal beleeft het gezin een dramatische gebeurtenis....

Johanna heeft op haar oude dag haar herinneringen opgeschreven.

Zij schrijft daarin: "Ik weet nog, dat toen we nog niet aan de wal woonden, we eens naar Nijmegen moesten om grind uit de rivier op te halen. We hadden een zusje dat Elisabeth heette. Die is daar ziek geworden en overleden. Ik kan me ook nog herinneren dat het kistje in het grind stond en dat vader het kistje moest dragen."

Afb.2: Willem en Maartje, de ouders van Johannes, in hun huis aan het Bagijnhof nr. 42 (1910).

Dat 'de oude heer' Willem Kool niet onbemiddeld was, bleek wel uit het feit dat hij in 1894 op z'n veertigste kon stoppen met werken en al snel het ene na het huis kocht om op te knappen en te verhuren. Vastgoed had duidelijk net zozeer zijn passie als de scheepvaart.

Vanwege de leerplichtwet gaan de kinderen vanaf hun zesde jaar naar de lagere school in de Breedstraat. Dat is aanvankelijk nog de zogenaamde Armentschool. De binnenvaartschool bestaat nog niet en dat betekent dat Hannes en zijn vrouw moeten blijven varen en werken en dat Willem en Hank bij opa en oma Kool in de Bagijnhof komen wonen. Louw en Johanna mogen bij oma Vos-Kramer in de Bangert wonen om vandaar naar 'de bewaarschool' en lagere school te gaan.

Die situatie is verre van ideaal en vooral Johanna mist de kinderen en daarom trekt het gezin rond 1902 in een boerderij aan het einde van de Bagijnhof dichtbij de Nieuwstraat (waar nu 'de Huiskamer' is) en later in een ander huisje van opa aan het Achterom. Oudste zoon Willem blijft ondanks de nieuwe woonsituatie bij zijn opa en oma in de Bagijnhof.

Hij heeft bij opa een streepje voor vanwege de naamsovereenkomst.

Het binnenklimaat met de nodige tocht en het koken op een kolenfornuis en met petroleumstellen is uiteraard verre van gezond, waardoor de kinderen vaak bronchitis hebben. Dat is de belangrijkste reden dat Johannes een nieuw huis laat bouwen aan de Bangert. Toch gaat het daar ook niet goed met de kindergezondheid. Binnen drie maanden overlijden twee meisjes: Femmetje van ruim een jaar en Marietje die twee is.

De verdiensten moeten doorgaan en daarom is Johannes ondertussen vaak ver van huis, soms wel drie maanden achter elkaar. Ondertussen komen nog zes kinderen ter wereld die volwassen zullen worden: Ma, Betje, Jacob (ook Jaap genoemd), Djurre, Fem en Mies (ook Marius genoemd).

Bijna elke week maakt schipper Hannes de reis naar Friesland. Als er geen wind is, dan lopen zijn jonge zoons aan de lijn en zeult men, zelfs in het donker, het schip door vaarten en kanalen. Willem en Lou, de oudste zoons vertellen later dat ze het schip menigmaal verwenst hebben

Eén van Hannes z'n gezegdes: "Als er wind is, moet je varen". Als het erg hard waait, blijven andere schippers vaak binnen, maar weer of geen weer....Hannes blijft zeilen! In 1909 koopt hij zijn tweede zeilschip: de Friese klipperaak 'Actief'. Dit schip is nieuw en wordt rechtstreeks van de werf in Gaastmeer gekocht. De tjalk krijgt een zetschipper in de persoon van plaatsgenoot Yze Boonstra. Uiteindelijk zal Yze Boonstra in januari 1918 eigenaar worden van het schip.

Nieuwe voortstuwing; een dieselmotor

Hannes heeft er af en toe zo de pest aan dat zijn klipper door weinig wind nauwelijks vooruit komt, dat hij in Engeland een scheepsdieselmotor koopt om in Leiderdorp in te laten bouwen en voortaan - wind of geen wind- sneller vooruit te komen. Aanvankelijk is dit tot grote ergernis van zijn vader, die een motor op een zeilschip ziet als een vlag op een modderschuit.

In de inwerkperiode logeert voor die gelegenheid een Engelse monteur in de Bangert. De motor maakt aanvankelijk nogal wat herrie en wordt smalend 'koffiemolen' genoemd. Na de nodige pech met de motor krijgt Hannes op een gegeven moment veel plezier van het schip!

Eerder ging hij één keer in de week naar Friesland en de Haarlemmermeer. Dankzij de dieselmotor kan hij deze reis daarna wel drie keer per week maken! Hij vaart van 's morgens vroeg tot 's avonds laat!

Afb.3: De klipperaak 'Actief' afgemeerd bij de molen 'de Adriaan' in Haarlem (1910).

Een oorlog noodzaakt tot veranderingen

De Eerste Wereldoorlog gooit roet in het eten. Zoon Willem wordt bij de infanterie op de Veluwe ingedeeld en Louw vaart bij de marine in Delfshaven/Rotterdam.

Hank is in die tijd in de leer bij smid Geuzebroek aan het Bagijnhof, maar wordt door vader Johannes terug geroepen om als knecht op 'de Actief' te werken.

Trijn moet ook mee om aan boord de huishouding te doen en te koken.

De ontwikkelingen volgen elkaar snel op. Na z'n oorlogsdiensttijd (WO I) wordt Louw machinist aan boord van de clipper. Vanaf dat moment doet Hannes duidelijk een stapje terug wat het vele werken betreft. Voor zijn idee kan hij nu met pensioen. Hij blijft ondernemen, maar zet vooral de jongere garde aan het werk.

In die tijd komt het autovrachtverkeer op gang en in 1920 koopt Hannes de eerste

vrachtwagen (een Spijker) voor Louw, die vanaf dan verder gaat als transportondernemer en expediteur aan de wal.

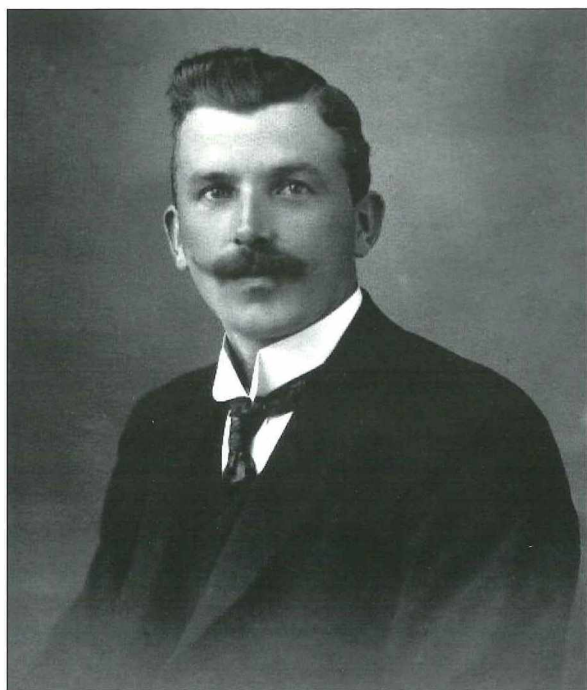
Schippersdochter trouwt met verfmaker

Johanna doet -als opvolgster van Trijn- de huishouding aan boord van de clipper en in Alkmaar ontmoet zij haar huwelijkskandidaat: Pieter van Leve-rink.

Afb.4: Hannes en Johanna en hun kinderen met aanhang (mogelijk achter het huis aan de Bangert). Ook oma Johanna Vos en opa Willem en oma Maartje Kool staan op de foto (1920).

Pieter werkt bij de verffabriek en lakstokerij Kroon en Co. in Wormer aan de Zaan. Diezelfde firma heeft in Medemblik aan de Oosterhaven ook geruime tijd een fabriekje in 'lakken, vernissen en standoliën' gehad.

Afb.5: Pieter van Leverink, de lakstoker bij gelegenheid van z'n huwelijk met Annie Kool in 1921.

Dit huwelijk legt de basis voor de firma Kool en Co. Fabriek van waasvrije Coppallaken, vernissen, standoliën etc. Tevens handel in verfwaren en aanverwante artikelen. In een tweede deel zal het begin en het einde van de firma Kool en Co. verder uit de doeken worden gedaan.

Ton Kroezen
Medemblik, september 2024

Geraadpleegde bronnen

P. Broertjes, 'Oma van Leverink vertelt', Een uitgebreide levensbeschrijving van Johanna van Leverink-Kool door haarzelf op 77 jarige leeftijd. Opgetekend door haar kleinkind Piet Broertjes uit Koudum. Gesprekken met meerdere leden van de familie Kool en hun nakomelingen.

Liggers Scheepmetingsdienst via de website van Schippers en ScheepsHistorisch Onderzoek (S2HO.nl).

Oudheidkundige Vereniging "Medenblik", Jaaruitgaven nrs.: 2, 4, 14 en 15.

Herkomst afbeeldingen:
Stadsarchief Amsterdam, Amsterdam: 1.
Arnold de Greeuw, Medemblik: 2.
Piet Broertjes, Koudum: 3, 4 en 5.

Geen beter Huidverf
voor houten schepen, dan
NUBIAN COPPERPAINT
uit de fabriek VITTORIO GREGO & Co., Triëst.

Voorkomt aangroei of vuil worden; wordt met het meeste succes door ons geleverd. *Attesten ter inzage.*

Verkrijgbaar bij de **Hoofd-Agenten**
Firma J. B. KROON & Co.,
Oude Schans 66, Amsterdam,
en bij de bekende **depôts** te **Andijk, Delfzijl,**
Enkhuizen, Den Helder, Hoorn, Kolhorn,
Medemblik, Wieringen, IJmuiden.

Waar nog niet verkrijgbaar, depothouders gevraagd